

ŞİRVAN ŞAH VE ŞEMAIL BANU HİKAYESİ ÜZERİNDE BİR ARAŞTIRMA

Metin KARADAĞ*

ÖZET

Sözlü ve yazılı kaynaklardaki halk hikâyeleri üzerinde yapılan çalışmalar, toplumun kültürel yapısı hakkında da bazı bilgiler verirler. Bu özelliklere sahip hikâyelerden biri de, XVI. yüzyılda yaşamış olan İznikli Bahaî'nin yazdığı "Şirvan Şah ile Şemal Banu" hikâyesidir. Araştırmalarımız sonucunda bu kitabı, sadece Atatürk Üniversitesi Merkez Kütüphanesi Ağâh Sırrı Levend kitapları arasında tek nüsha olarak bulabildik.

Bu çalışmada, sözkonusu hikâyenin epizot, motif ve bazı karakteristik özellikleri, toplum ve kültür yapısı açısından araştırılmıştır.

SUMMARY

A Studying on the Folk Story of "Şirvan Şah and Şemal Banu"

The studying on the sources of oral and written materials of the folk stories enlightens the cultural structure of a society.

One of these stories, which gives to us some cultural coes, was written by Bahaî from Iznik, in the XVith century, is "Şirvan Şah and Şemal Banu", too. According to our researchers, this manuscript book being just only one copy is available at the central library, Atatürk University, Erzurum. Thus, in this paper, the episodes, inshires and some characteristical peculiarities has been being examined from the perspectives of the cultural structure and society.

Halk anlatı (narratif) sanatının incelenmesi, kültürel geçmişin aydınlatılması konusunda önemli ipuçları vermiştir. Halk edebiyatının saz şairliği ile birlikte doğup gelişen bir biçimi olan anlatı sanatı, yüzyıllar boyunca Anadolu'nun dört bir yanında, yığınların bütünleştiği eğlence aracı olmuştur. Özellikle kış mevsiminin uzun sürdüğü yörelerde, Ramazan gecelerinde aşıkların anlattıkları halk hikâyeleri giderek tipik özellikler kazanmış, artan ilgi ve toplumun sahip çıkması, daha sonraları kalem ustalarının da, imzalarını attıkları eserler üretmelerine yol açmıştır. Böylelikle yazılı ve sözlü kaynaklar ortaya çıkmıştır.

* Yard. Doç. Dr.; Uludağ Üniversitesi Necatibey Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi.

Batılı anlamda roman anlayışının Türk Edebiyatındaki ilk örneklerinin görül-
meye başlandığı Tanzimat dönemine kadar, halk hikâyeleri bu türün yerini tut-
muştur. Kimi halk hikâyeleri sözlü gelenekte çoğunlukla saz şairleri tarafından da
yeni kuşaklara aktarılırken; kimileri de yazma ve basma kitaplarda günümüze kadar
yaşatılabilmektedir. Ancak bununla birlikte, sözlü ve yazılı kaynaklarda hâlâ gün ışığı-
na çıkarılamamış birçok hikâyenin varlığından söz etmek, abartma olmayacaktır.

Halen yurdumuzda — özellikle Doğu Anadolu'da — âşıkların sazları eşikle-
rinde icra ettikleri halk hikâyeleri, genel olarak halk arasında, çeşitli sebeplerden
ötürü (radyo, TV, sinema, yayımlar) eski rağbet ve ilgiyi görememekte, bu durum
da onların ortadan silinmelerine yol açmaktadır.

Sözlü gelenekte bütününe değil, ama varyantlarına rastladığımız az bilinen
hikâyelerimizden biri de *Şirvan Şah ile Şemal Banu* hikâyesidir.

XVI. yüzyılda yaşamış *İznikli Bakaî* tarafından yazıldığı sanılan ve elimizde
bulunan el yazması nüshasında H. 1165-Sefer tarihini taşıyan *Şirvan Şah ile Şema-
il Banu* hikâyesi doktora ön çalışması olarak tarafımızdan incelenmiştir¹.

Bu hikâyenin el yazma nüshası, Atatürk Üniversitesi Merkez Kütüphanesi-
Seyfettin Özege Servisinde, Ağâh Sırrı Levend koleksiyonu arasında, 281 numara
ile kayıtlı bulunmaktadır. Gerek merhum Ağâh Sırrı Levend'in ifâdesi, gerekse
bizzat yaptığımız araştırmalar, yazmanın tek nüsha olabileceğini düşündürmektedir.
Bilinmeyen bir el yazması halk hikâyesinin ele alınmasıyla, Türk halk hikâyeciliği
konusunda yeni bir malzeme ortaya çıkarılmıştır. Hikâyeden ilk def'a söz eden
Ağâh Sırrı Levend, "Türk Edebiyatı Tarihi I" adlı eserinin "Mensur hikâyeler" baş-
lıklı bölümünde: "*Bakaî (Öl. H. 980: M. 1572) Şirvan Şâh ile Şemal Banu (IV.
Murad adına*" kaydını geçmekte ve bu kayda ait dipnotta da, eserin el yazma bir
nüshasının kendinde olduğunu belirtmektedir. Daha sonra bu kitabın başka nü-
shalarının olup olmadığı hakkında Ankara, İstanbul kütüphaneleri ve ilgili bakanlık-
ların çeşitli üniteleri ile ilişki kurarak yaptığımız diğer nüshaları araştırma çabamız,
olumlu sonuç vermedi. Kitabın *İznikli Bakaî*'ye ait olduğuna dair Ağâh Sırrı Le-
vend'in kaydı ve el yazmasının kapağındaki (BAKAÎ) yazısı ile, hikâye metnindeki
bir şiirin son beytinde geçen:

Ey Bakaî suretâ yârimden ayırdı felek

Mâ'anide itdi dünyada varımdan cüdâ

ifadesinden de başka kesin deliller bulunmamaktadır. Kitabı H. 1209 da istihsah
eden Memmedü'l Eyyubî de, bu konuda herhangi bir şey belirtmemiştir. Bu zatın
hikâyenin sonunda:

Hem itdüm tercüme yazdım anı

Hem itdüm hizmet-i şah-ı cihanı

demesi, konuya daha bir kapalılık ve çelişkili durum getirmektedir.

Elyazma kitabın yazısı, bozuk bir nesittir. Sayfada tek sütun 15 satır bulun-
maktadır. Dıştan dışa 20x14 cm., içten içe 16x9 cm. dir. Söz başlıkları kırmızı mü-
rekkeple yazılmıştır. Kâğıt aharlıdır. Kitabın tümü 131 sayfadan ibarettir.

Kitabın ilk sayfasında 1309 tarihi ile Abdülbaki Efendi'den, Mehmed Cudi
Efendi'ye intikal ettiğine dair bir kayıtlı, 9 ile 10. sayfalar arasında noksan bulun-

1 Metin KARADAĞ; *Şirvan Şah ile Şemal Banu Hikâyesi Üzerinde Bir Araş-
tırma* (Basılmamış doktora ön çalışması), Erzurum, 1981.

duğuna dair bir açıklama yer almaktadır. Ayrıca "Muhammed Şükri" adına bir mühür bulunmaktadır.

Agâh Sırrı Levend'in hikâyesinin yazarı olarak belirttiği İznikli Bakı hakkında, Kınalızâde Hasan Çelebi tezkiresinin üçüncü bölümünde şunlar yazılıdır: "İznikdendir, Cemri Çengân demekle meşhur-u cihân olan Macuncu'nun oğludur. Babası eshâb-ı hırafdan kendisi muhtera-i uluvvi himmetiyle tahsil-i ilm ve ma'rifete azimet kılıb tarik-ı ilme süluk eylemiştir. Hocazâde Kurd Efendi'den mülazım olup, Manisa'da müderris olmuştur. Padişah-ı âlem-ferah Sultan Murad Hân saadet destgâhı anda şehzade-i civanbahtı müterassıd tac u taht iken bazı ağaları ile münasebet edüp, mezbure terakkiler ettirmişlerdir. Badehu Sultan Murad Han padişah-ı ruy-i cihan oldukda himmet-i âlileriyle müddet-i yesirde manasib-ı kesireye yetüşüb pâ-yı tahtlık ile Selânik ve Galata kadısı olmuşdı. Harabat-ı kasriyyenin çendan imtidad ve bekası olmamağla ma'zul olmuşdur. Eşyâr ve ebyatı bisyar ve manzum kitabı dahi vardır. Bu matla'ı halk arasında iştihar tutmuştur. Lâkin kendinün idüğün ma'lum ve meczum değildir:

Aşiken kuy-ı yâre cem olsun
Hacı hacıyı Mekke'de bulsun.

* * *

N'ola her dem nikabıyla çıkarsa yollara zenler
Ki bağlar yüzlerini kaad-ı garet etse rehzenler.

* * *

Eylerse hezar efgan kulkümü kabirdir gül
Ey gonca gülistanda bilmem ne öter bülbül.

Ayrıca, Riyazü'ş-Şuara (Riyazı Mehmed)'da, Seyyid Mehmed Rıza Tezkiresinde de Bakaî ile ilgili bilgiler bulunmaktadır.

Bakı, hikâyede genellikle devrinin edebi nesir dilini kullanmıştır. Ancak, yer yer halk ağzı deyişlerine de rastlanmaktadır. Hikâyede geçen müstehcen kelimelerin ise, müstensih tarafından ilâve edildiği söylenebilir. Hikâyeye tekniği açısından pek sağlam görülmeyen olaylar örgüsü, ilk dönem halk hikâyeciliği ürünleri arasında olmasından dolayı akıcılığa da sahip değildir. Kişi karakterleri genel olarak, tüm güçlü tekniğe sahip halk hikâyelerinde görülen özelliklere yakındır. Kötü ve iyi insanların mücadeleleri sonucunda hep iyiler üstün olurlar. Şah, vezir ve tüccarların (bezirgân) Doğuya özgü zenginlikleri önemle belirtilir. Şahlar, cömert ve halkı koruyucu tutum içindedirler. Ancak genel olarak, saray ile halk arasındaki farklılıklar belirgindir. Ticaret, önemli ve itibar edilen bir meşgâledir. Hanlar, saraylar, konaklar dikkat çeker.

Hikâyede adı geçen hayvanlar arasında atın önemli bir yeri vardır. Ayrıca avcılıkta kullanılan doğan, yol gösteren ahu olağanüstü güçlere sahip hayvanlar olarak, olaylarda etkili rollere sahiptirler.

Hikâyede olay, saray çevrelerinde geçmektedir. Kişiler bu çevrenin insanlarıdır. Şehzadenin âşık olduğu Şemail Banu, kırsal bir yörede bulunmasına rağmen, yine de soyludur, zengin ve güçlü bir ailedendir. Gerçek dışı olaylar, çoğunlukla zora düşülünce başvuru olan yalanlardan kaynaklanmaktadır. Motif incelememizde, gerçeküstü unsurların azlığını ortaya koymakta, hikâyesinin realist yapısını sergilemektedir.

Yan unsurlar olarak hikâyede yer alan kent veya kır hayatının özellikleri, kapalılık göstermektedir. Ancak iki kesimde de avcılık değeri verilen bir spor ve yetenek işidir. Bahadırılık ve yiğitlik iyi avcı olmayla ölçülmektedir. Bu anlayışta, eski Türk geleneğinin etkilerinden söz edilebilir.

Hikâyede geçen savaşlar, kent ve kabile adlarından herhangi bir tarihi olayla bağlantı kurulamamıştır. Yazarın muhayyilesinden kaynaklanan hikâyeye gerçekçilik ve inandırıcılık kazandırabilmek için, herkesçe bilinen Şiraz, Bağdat, Umman gibi yer isimlerinin kullanılmış olabileceği düşünülmektedir.

Hikâyenin Epizotları:

- 1- Şiraz Şahı Bahtiyar'ın hiç çocuğu olmamaktadır, yüz yaşında bir pirin duasından sonra, çiftin bir çocuğu olur.
- 2- Yeni doğan şehzade olağanüstü bir biçimde büyür, yedi yaşında aslan gibi güçlü olur.
- 3- Şehzadenin kızlara meyli başlayınca, O'nu evlendirmek için Bağdat şahı Şapur'un kızı ile söz kesilir.
- 4- Ava çıkan şehzade kaçan bir murgu kovalarken, Şemal'e rastlar ve iki genç birbirlerine âşık olurlar, aşk yemini ederler.
- 5- Bağdat şahı Şapur, Şirvan'ı kızıyla evlenmesi için Bağdat'a davet eder. Şehzade yolda Şemal'e uğrayarak vefa andını yineler.
- 6- Görkemli eğlenceler ve düğünlerden sonra Şirvan, Hümayun Banu ile evlenir. Ancak, yıllarca birbirlerinden ayrı kalacaklardır.
- 7- Şirvan'ın babası Şah Bahtiyar'ın Şiraz'da öldüğü haberi gelir. Şirvan, şahın askerleriyle Şiraz'a doğru yola çıkar.
- 8- Sevgilisinin ayrılığına dayanamayan Şemal Banu, büyük ızdıraplar çeker, hasta yataklarına düşer. Şirvan'ın Hümayun'la evlendiğini öğrenince aklı başından gider. Kendisini bağladıkları zinciri kırarak çöllere düşer.
- 9- Çöllerde başıboş gezen Şemal, haramilere rastlar. Kendisine saldırmak isteyen haydutları, aklını kullanarak alt eder.
- 10- Şemal yolda, Şirvan'ın yaşlı Daye'sine rastlar ve onunla yoldaş olur.
- 11- Şemal ile Daye, Şirvan Şah'ın sarayına geldiklerinde, Daye, arkadaşını erkek suretine sokup Teskin adını vererek iki sevgiliyi buluşturur.
- 12- Durumdan şüphelenen Hümayun Banu, Yakut adlı kölesi aracılığı ile gerçeği öğrenir. Şirvan'ın bulunmadığı bir gece, baskın yaparak Daye'yi öldürtür, Şemal'i de başı kesilmek üzere, çöle gönderir.
- 13- Zalim Yakut, çölde Şemal'i öldürecekken, Hoca Ferah adında bir bezirgân imdadına yetişir, bir kase altın karşılığında, kızı satın alır.
- 14- Durumu öğrenen Şirvan büyük acılarla kıvrınır, dünyaya küser. Daha sonra Yakut'dan, Şemal'in yaşadığını öğrenir, intikam hırsı içinde Yakut'un başını keser.
- 15- Av bahanesiyle şehirden çıkan Şirvan, Şemal'i bulmak üzere yollara düşer.
- 16- Şemal'in altı kardeşi, ağabeyleri Rahham'ın önderliğinde kırk bahadırıla Şemal'i aramaya çıkarlar ve Umman kentine varırlar.
- 17- Umman Şahı, zenginlerle yaptığı savaşta yenilmiş, ülke başsız kalmıştır. Rahham, Umman Şahı olur.

- 18- Umman'a gelen Hoca Ferah, Rahham'a armağan olarak Şemal'i sunar. Böylece kardeşler birbirlerine kavuşurlar.
- 19- Sevgilisinin ayrılık acısıyla kıvranan Şemal, büyük bir konak yaptırarak inziyaya çekilir.
- 20- Bezirgân kılığında ve Hoca Nasır adıyla Umman'a gelen Şirvan, eski Umman Şahının annesi olan Meryem Hatun'a misafir ve muhib olur.
- 21- Hoca Nasır, Rahham'ın Umman Şahı olduğunu, Şemal'in de aynı yerde inziyaya çekildiğini öğrenir. Rahham'ın dostluğunu ve güvenini kazanan Şirvan, Şemal'e yaklaşıma yolları arar.
- 22- Rahham da bu arada, Şemal'in Hoca Nasır ile evlenmesi için ısrar etmektedir.
- 23- Hoca Nasır da, Şemal'in hangâhı karşısında görkemli bir konak yaptırır.
- 24- Şemal Banu'yu konağına davet eden Meryem Hatun, ona Hoca Nasır'ın hikâyesini anlatır. İki âşık mektuplaşmaya başlarlar.
- 25- Şemal kendisini isteten Hoca Nasır'a olumlu cevap verir. İki âşığın düğünleri muhteşem bir biçimde yapılır. Şirvan asıl kimliğini açıklar.
- 26- Meryem Hatun'u Rahham'la evlendiren Şirvan Şah, Bağdat'a dönüp Şapur Şahı görmek ister. Ancak Siyaban kavmi, Şapur'un devletini yıkmış, ülkeye egemen olmuştur.
- 27- Şirvan ordusuyla Siyabanları yener, şahları Melik Hasan'ı esir düşürür.
- 28- Şemal'in kardeşlerinden Melik Ferhad, bir köyde gördüğü cariyeyi beğenerek satın alır. Gece halvet olmak isterken, cariyenin saldırısına uğrar. Daha sonra bu kızın, Melik Şapur'un kızı Hümayun Banu olduğu anlaşılır.
- 29- Hümayun'a acıyan Şemal, onu kumalığa kabul ederek, Şirvan Şah ile evlendirir.
- 30- Şirvan'ın Şemal'den iki oğlu, Hümayun'dan da iki kızı olur.
- 31- Hümayun'un vefatından sonra Şirvan 83 yaşına kadar Şemal ile mutlu günlerini sürdürür.
- 32- Şirvan'ın ölümünden 11 gün sonra Şemal de vefat eder.

Hikâyenin Motifleri

Hikâyede geçen motifler tespit edilerek, Stith Thompson'ın altı ciltlik "Motif Index of Folk-Literature" adlı indeksindeki karşılıkları bulunmuştur. A'dan Z'ye kadar sıralanmış olan motif gruplarından, hikâyede geçen gruplar aşağıda sıralanmıştır. Sayfanın sol kenarında yer alan rakamlar, hikâye metni içindeki on satırlık grupları göstermektedir:

(Kısaltmalar; s.: Index'in sayfa numarası, c.: Index cilt numarası, büyük temel harfler; Index'deki ana motif gruplarını gösterir.)

- 1020 - Tehlikeyi haber veren at
s. 393, c. 6, B. 524.1.7 (sahibini koruyan at)
- 1030 - Yol gösteren ahu
s. 200, c. 6, D. 184.4 (büyülü geyik)
- 130 - Bir hafta sabır şartı
s. 534, c. 1, C. 750 (şart koşmak)
- 50 - Yedi yaşında aslan gibi güçlü çocuk
s. 309, c. 6, D. 1717 (olağanüstü çocuk)

- 900 - Aslanın ağzından yumurta çıkması, yumurtalardan çıkan kuşlar.
s. 21, c. 6, D. 1841.6.1. (Olağanüstü hayvanlar)
- 930 - Hastalığa karşı büyü, fal bakma
s. 362, c. 2, D. 2064 (büyü yapma)
- 1280 - Kahramanın rüyasında gerçekleri görmesi
s. 228, c. 8, D. 1731.2 (rüyada görülen olağanüstülükler)
- 1560 - Rüyada geleceği görme
s. 308, c. 2, D. 1712.3 (rüya tabircisi)
- 1570 - Rüya tabiri
s. 308, c. 2, D. 1712.3 (rüya tabircisi)
- 1390 - Perilerin kızı delirtmesi
s. 328, c. 6, E. 23273 (perilerin acı çektirmesi)
- 10 - Yüz yaşındaki pir
s. 605, c. 6, N. 840.2 (yardımcı pir)
- 510 - Gözyaşlarının sel olması
s. 783, c. 6, P. 162.2.12 (Gözyaşlarından ırmak)
- 2000 - Umman Şahının tek başına bir orduyu yenmesi
s. 185, c. 3, F. 628.2.3 (olağanüstü güçlü adam)
- 530 - Belâsız bal, ejderhasız mal, firkatsiz visal olmaz
s. 509, c. 3, H. 1553 (sabır testi)
- 1450 - Şemal erkek kılığına girer
s. 440, c. 4, K. 1837 (erkek kılığına giren kadın)
- 3170 - Hümayun Banu hizmetçi olarak Şirvan Şahın yanında çalışır
s. 430, c. 4, K. 1812.8 (hizmetçi olan prenses)
- 100 - İki konağı bir etmek
s. 597, c. 6, M. 199.4 (hızlı ve doğrucu haberci)
- 10 - Çocuk olması için yardım eden pir
s. 60, c. 3, F. 312 (Doğuma yardım eden pir)
- 40 - Münecimlerin çocuğun geleceğine bakmaları
s. 875, c. 6, N. 482 (büyücünün bilinmeyenleri söylemesi)
- 1640 - Hümayun'un Şemal'e zulmederek sırları öğrenmesi
s. 804, c. 6, N. 482 (Zulümle gerçeklerin öğrenilmesi)
- 2030 - Kardeşini arayan Rahham, şah olur
s. 128, c. 6, N. 130.ff (kaderin değişmesi)
- 1700 - Şemal öldürülmek üzereyken, bezirgan imdadına yetişir
s. 378, c. 6, P. 271.5 (Ölümden kurtuluş)
- 30 - Müjdecilere verilen altınlar
s. 194, c. 5, Q. 111.6 (Ödül olarak verilen mücevher)
- 1840 - Şirvan, Yakut'un başını parçalatır
s. 232, c. 5, Q. 451.13 (başın parçalatılması)
- 11 - Darı ile hamile kalma
s. 391, c. 5, T. 511.1.1. (yiyeceklerle hamile kalma)
- 210 - Vefa yemini
s. 613, c. 6, T. 211.2.2. (ölüme kadar beraberlik yemini)

- 950 - Şemal Banu aşk hastalığına tutulur
s. 335, c. 5, T. 424.1. (Büyülü hastalık)
- 2900 - İki âşığın düğünlerinde, herkese armağanlar dağıtılır
s. 357, c. 5, T. 136.2 (düğün merasimi)
- 2960 - Düğünde saçılan paralar, sokakları doldurur
s. 357, c. 5, T. 136.3 (Düğün merasiminin haşmeti)
- 2970 - İki âşık birbirlerine kavuşurlar
s. 492, c. 6, T. 268 (Güçlü erkekle güzel kadın evlenirler)
- 3210 - Şirvan Şah, Şemal'den sonra Hümayun'la da evlenir.
s. 358, c. 5, T. 145 (İki kadınla evlenme)
- 3320 - Şemal'in Hümayun'un ölümü üzerine tuttuğu büyük yas.
s. 195, c. 6, T. 211.9.1. (Ölüm yassısı)

SONUÇ

XVI. yüzyılda yaşamış Bakaî tarafından yazılan Şirvan Şah ile Şemal Banu hikâyesi, klâsik aşk konulu, gerçekçi bir karakterdedir. Gerek motif analizi ve gerekse metin üzerindeki incelemelerimizin sonuçlarını şöyle özetleyebiliriz:

Anlatımla ilgili hususlar: Hikâye genel olarak çağının divan nesri özelliklerini taşımaktadır. Ancak aşırı ağdalı bir dil ve süslemeli bir üslup yoktur. Yer yer halk ağzı söyleyişlerine de rastlanmaktadır (Saçı biçek, belâsız bal, ejderhasız mal, firkatsız yâr olmaz; kavrak taşak ince kuşak, gibi). Sevgili ve güzel tasvirlerinde hem halk edebiyatının (ince belli, uzun boylu, yan yancık, ön ard süleymanı sahrası, köpük saçlar topukda) hem de divan kültürünün özelliklerine rastlanmaktadır (zülf-i perişâh, keman gamze, pervestan göz, san yüz, mihr ü dirahşan, gonce-i duhân, miyan kamet-i serv-revan gibi). Klişeleşmiş anlatımlar daha çok bölüm başlarında: "Râvuyân-ı ahbar... rivayet etmişlerdir ki" biçiminde ortaya çıkmaktadır. Ayrıca cümleleri birbirine bağlarken kullanılan "amma baçehu, meğer kim, kaçan, kaçan kim" gibi ifadeler de sıkça yer almıştır. Formulistik anlatım öğelerinden "üç gün, kırk gün, kırk haramiler, yedi kardeş, kırk yıl" da zaman zaman kullanılmıştır.

Hikâye metnine göz atıldığında bolca arapça ve farsça kaynaklı kelimelerin kullanıldığı görülmektedir. Bu durum, hikâye yazarının yaşadığı devir ve kültürle ilgilidir. Ayet ve hadislerle, yeri geldikçe anlatıma kuvvet kazandırılmak istenmiştir. Edebî sanatlardan teşbih ve istiarelere rastlanmaktadır. Cümle yapıları uzunlukları bakımından dikkat çekmektedir.

Hikâyede geçen şiirlerin hemen hepsi, divan şiiri karakterindedir. Ancak bunlar gerek vezin, gerekse ahenk ve teknik bakımından yanlış ve bozuktur. Anlatımda, divan edebiyatı karakteristiklerinden sayılan aşk anlayışı ağır basmaktadır. Sevgililer birbirlerine olağanüstü bir biçimde bağlıdır. Sürekli bir firkat elemi ve vuslat emeli çekilir. Izdırıp ve gözvâşı hikâvenin büyük bir bölümüne hakimdir.

Klâsik halk hikâyesi unsurları: Hikâye geleneğinin başlangıç dönemlerine rastlayan bir eser saydığımız bu hikâyede olayların gelişimi, geleneksel hikâye seyrini takip etmektedir. Olay ve duyguların zaman zaman şiirle ifade edilmesi, eski destan geleneğinin uzantısı olarak belirlenmekte, daha sonraki yüzyıllarda gördüğümüz halk hikâyelerindeki saz-söz birlikteliğinin başlangıcından izler taşıdığı görülmektedir.

Hikâyede yer alan bazı kahramanların davranış ve karakter özellikleri de, diğer klâsik halk hikâyelerindekilerle uyum göstermektedir. Yol gösterici, yardım edici pir, bu hikâyede de etkilidir. Fal, remil gibi büyü unsurları da önemlidir. Kuma olayı bu hikâyede değişik bir biçimde işlenmiştir. Kocasını isteyerek bir başka kadınla evlendiren kadın motifi, daha sonraki hikâyelerde pek görülmemektedir.

Hikâyedeki savaşlar aşktan kaynaklanmaktadır. Yolculara hizmet veren hanların kervansarayların durumu, geleneksel kültürün tezahürleridir. Dostluk ve arkadaşlık anlayışı çok güçlüdür. Dinî unsurlar az olmakla beraber özellikle "dua, pir, kader" gibi konularda etkili olmaktadır. Diğer halk hikâyelerinde gördüğümüz yardımcı ve üstün yetenekli at ve diğer hayvanların varlığı, bu hikâyede de sözkonusudur. Hikâye sonunda bulunan dua ve ithaf, eski Türk destan geleneğini hatırlatmaktadır. Masal geleneğinden de bazı olağanüstü motiflere rastlanmaktadır.

Hikâyenin genel incelenmesi sonucunda; daha sonraki yüzyıllarda gelişecek olan halk hikâyeciliği teknik ve özelliklerinin az da olsa, Şirvan Şah hikâyesinde bulunduğu kanaatine varılmıştır.